

Diak

Ninni Nevaluoto
Merituulia Piirainen
Fiona Rosenberg

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2024

NUORTEN ITSENÄISTYMISTÄIDOT – SIJAISHUOLLON OHJAAJIEN OPAS

TIIVISTELMÄ

Ninni Nevaluoto, Merituulia Piirainen & Fiona Rosenberg
Nuorten itsenäistymistaidot – Sijaishuollon ohjaajien opas
29 sivua, 3 liitettä
Kevät 2024
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö toteutettiin kevään 2023 ja kevään 2024 välisenä aikana. Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda digitaalinen opas, jossa on materiaalia ja tietoa tukemaan yhteistyötahomme ohjaajien tekemää itsenäistymistyöskentelyä. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää työntekijöiden itsenäistymistyöskentelyä sekä tuoda ilmi heidän hiljaista tietoaan aiheesta. Opas luo sijaishuollon ohjaajille valmiuksia itsensä kehittämiseen sekä helpottaa yksiköissä käytössä olevan materiaalin löytämistä.

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämispainotteisena opinnäytetyönä. Kehittämistyö koostui neljästä eri vaiheesta, tavoitteen määrittelystä, suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Opas sisältää kuusi aihealuetta, jotka ovat tärkeitä itsenäistymistyöskentelyssä. Aihealueet valikoituivat yhteistyötahon työntekijöiden haastattelujen kautta. Oppaasta löytyy tulostettavia muistilistoja helpottamaan ohjaajien työtä. Oppaaseen on sisällytetty erillinen osio ohjaajan oman henkisen hyvinvoinnin tukemiseen. Oppaasta löytyy myös kirjallisuusvinkkejä aihealueista.

Jatkokehitysideana olisi, että tulevaisuudessa luotaisiin yleiset ohjeet itsenäistymistyöskentelyyn Lastensuojelun käsikirjaan sekä myös eri hyvinvointialueille ohjeet itsenäistymistyöskentelyyn. Olisi myös hyvä, jos luotaisiin verkkosivusto, johon olisi koottuna itsenäistymistyöskentelyyn tarvittavia menetelmiä, tietoa sekä tehtäviä eri aihealueista.

Asiasanat: itsenäistyminen, nuoret, sijaishuolto

ABSTRACT

Ninni Nevaluoto, Merituulia Piirainen & Fiona Rosenberg
Young people's independent living skills – guidebook for the counsellors of substitute care units
29 pages and 3 appendices
Spring 2024
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree in Social Services
Bachelor of Social Services

The thesis was done between the time period of spring 2023 and spring 2024. The purpose was to produce a digital guidebook which includes resources and information about independent living skills that support the work of the working life partner. The aim was to develop the work which the working life partner does in the area of independent living skills and also to gather silent knowledge on the theme from the workers. The guidebook offers tools for the instructors for self-development and it also gathers together resources that are already in use in the substitute care units.

This thesis was produced in a development-oriented way. The development work consisted of four different stages that were ideation, planning, execution and assessment. The digital guidebook contains six topics that are significant in independent living skills. The topics were selected on the basis of interviews with the workers. The guide includes printable checklists to make the work of instructors easier and also literature tips for the topics.

As a further development idea, it would be useful to create general instructions for working with independent living skills in the substitute care units. The general instructions could be presented in The Finnish Institute for Health and Welfare handbook of for child protection and also there could be instructions for working with independent living skills from the different wellbeing services counties. It would also be a good idea to create a website with a collection of different resources, information and tasks to the different subject areas of the topic independent living skills.

Keywords: independent living skills, substitute care, young people

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KIINTYMYSSUHTEET, KEHITYKSELLISET TRAUMAT JA NUORUUDEN AJANJAKSOT.....	5
2.1 Kiintymyssuhdemallien muodostuminen	5
2.2 Kehitykselliset traumat	6
2.3 Nuoruus ajanjaksoina.....	9
3 SIJAISHUOLTO KASVUN JA ITSENÄISTYMISEN TUKENA.....	11
3.1 Sijaishuollon muodot	11
3.2 Sijaishuollosta itsenäistyminen	12
3.3 Omaohjaaja lapsen turvallisen kasvun tukena	13
3.4 Hiljainen tieto	14
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	15
5 PROSESSIN KUVAUS	16
5.1 Suunnittelu	16
5.2 Toteutus	17
5.3 Arviointi ja resurssit	19
6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	21
7 POHDINTA	22
LÄHTEET.....	25
LIITE 1. Informointiasiakirja	30
LIITE 2. Kysymykset	31
LIITE 3. Suostumuslomake tutkittavalle	32

1 JOHDANTO

Kun nuori muuttaa ensimmäiseen omaan kotiin, pois lapsuudenperheen luota, hänellä alkaa uudenlainen elämänvaihe erilaisine vastuineen ja velvollisuuksiineen. Omassa kodissa on paljon asioita, joista täytyy pitää itse huolta. Monesti nuori on saanut elämänsä varrella opastusta itsenäisen elämän vaatimiin taitoihin ja hänellä on omilleen muuttaessaan myös vanhempia, sukulaisia ja läheisiä, joilta voi tarvittaessa kysyä lisää neuvoa. Kodin ulkopuolelle, etenkin laitoksiin, sijoitetuilla nuorilla tilanne on usein toinen. Itsenäistymiseen vaadittavia taitoja ei ehkä ole koskaan harjoiteltu lapsuudenperheessä ja laitoksessa työntekijän opastuksella mahdollisesti vain osittain. Sijaishuollonyksiköstä itsenäistyvällä nuorella ei välttämättä ole minkäänlaista tukiverkkoa, johon olla yhteydessä, kun olisi kysyttävää uuden elämänvaiheen mukanaan tuomista tilanteista. Yhteiskunnassamme kodin ulkopuolelle sijoitettuna olevat lapset ovat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia lapsia (Kääriälä, 2021, s. 286).

Sijaishuollosta omilleen muuttavien nuorten itsenäistymistaitojen parantaminen edesauttaa heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Hyvillä itsenäistymistaidoilla voidaan jopa vähentää syrjäytymistä, kun itsenäistyvää nuori on saanut otteen mielekkästä elämästä esimerkiksi opintojen tai töiden kautta. Hänellä on myös tieto siitä, mistä hakea apua, jos omat taidot eivät riitä.

Teimme opinnäytetyömme yhteistyössä kahden Uudellamaalla sijaitsevan sijaishuollon yksikön kanssa. Yksiköissä asuu yhteensä 13 nuorta ja työskentelee noin 20 ohjaajaa. Laadimme ohjaajille heidän työtään tukevan oppaan nuorten itsenäistymistaitojen opetteluun. Opasta voidaan käyttää myös uusien työntekijöiden perehdytyksessä. Oppaaseen valikoitui viisi nuorten itsenäistymisen kannalta tärkeää aihetta, sekä yksi kappale, jossa käsitelimme ohjaajien hyvinvointia. Kirjoitimme oppaaseen luvut taloustaidoista, terveellisistä elämäntavoista, seksistä ja seksuaalisuudesta, mielenterveyden tukemisesta, ohjaajan omasta henkisestä hyvinvoinnista sekä itsenäistyvän nuoren mahdollisesti tarvitsemista palveluista. Oppaaseen on koottu myös aihealueisiin liittyvää kirjallisuutta.

2 KIINTYMYSSUHTEET, KEHITYKSELLISET TRAUMAT JA NUORUUDEN AJANJAKSOT

2.1 Kiintymyssuhdemallien muodostuminen

Varhaisen lapsuuden ihmissuhteet muodostavat pohjan sille millaisia kiintymyssuhteita luomme. Positiiviset ja negatiiviset kokemukset tallentuvat muistiin, josta ne vaikuttavat käsityksiin sekä itsestä että toisista. Käytös ja tunteiden aiheuttamat reaktiot ihmissuhteissa perustuvat muistikuviin, jotka ovat tallentuneet varhaislapsuudessa. (Nurmi ym., 2021, s. 210.) Lapselle on mahdollista muodostua peräti kolmesta viiteen läheistä kiintymyssuhdetta. Suurimmalla osalla lapsista kiinnittyminen on turvallisella pohjalla, ja he pärjäävät hyvin myös muutostilanteissa. Yksi kolmasosa lapsista tarvitsee enemmän tukea kiintymyssuhdetta luodessaan. (Korkalainen, 2022.) Huoltajan ja lapsen välisen kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttaa elämäntilanne sekä se, millainen kiintymyssuhde aikuisella on ollut omiin huoltajiinsa (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, i.a.). Mikäli lapsella on haasteellinen kiintymyssuhde huoltajiinsa, on tärkeää, että sijaishuollon henkilökunta osaa ottaa tämän huomioon ja tukea lasta turvallisten kiintymyssuhteiden muodostamisessa. Joskus tarvitaan vain yksi turvallinen aikuinen varmistamaan, että nuoren kasvu sujuu hyvin ja turvallisesti (Erkko & Hannukkala, 2023, s. 125). Kiintymyssuhdemallien huomioiminen itsenäistymistaitoja opettelevien nuorten kohdalla on avuksi pohdittaessa oikeaa lähestymistapaa itsenäistymistyöskentelylle.

Turvallisessa kiintymyssuhdemallissa vauva pystyy luottamaan siihen, että hänen tarpeensa tyydytetään ja hänen tunteensa otetaan huomioon. Stressiä kohdatessaan vauva pystyy ilmaisemaan hätänsä ja luottamaan että saa apua. Aikuistuttuaan hän pystyy luottamaan toisiin ihmisiin ja kertomaan tunteistaan. (Kiintymyssuhdemallit, 2020.)

Epäjohdonmukainen ympäristö voi kehittää lapselle ristiriitaisesti turvattoman kiintymyssuhdemallin. Aikuisen reaktioiden ollessa ennalta arvaamattomia, joutuu lapsi alituisesti havainnoimaan hänen tunteitaan ja säätelemään

käyttäytymistään estääkseen konfliktit. Lapsi voi kuitenkin myös paisutella tunne-reaktioitaan saadakseen aikuisen huomaamaan itsensä. Aikuistuuessaan ristiriitaisesti turvattomassa kiintymyssuhteessa kasvanut ihminen monesti ahdistuu ja uupuu helposti. Hän myös havainnoi herkästi muiden tunteita ja välttelee erimielisyyksiä, vaikka joutuisi samalla laittamaan omat tunteensa sivuun. (Kiintymyssuhdemallit, 2020.)

Lapselle voi kehittyä välttelevä turvaton kiintymyssuhdemalli silloin, kun hän kasvaa ympäristössä, jossa joutuu tukahduttamaan sekä positiiviset että negatiiviset tunteet. Kun lapsi huomaa, että hänen tarpeensa ja tunteensa eivät vaikuta aikuisen reaktioihin, seurauksena voi olla, että hän sulkeutuu ja pyrkii tulemaan hyväksytyksi tekojensa perusteella. Välttelevän turvattomassa kiintymyssuhteessa kasvaneelle henkilölle voi olla hankalaa ilmaista tunteitaan ja tunnistaa oman lapsensa tunnereaktioita. Varsinkin lapsen kielteisten tunnereaktioiden salliminen voi olla haastavaa. (Kiintymyssuhdemallit, 2020.)

Kiintymyssuhdemalleista epätavallisin on kaoottinen jäsentymätön kiintymyssuhdemalli, joka voi kehittyä silloin kun lapsen kasvuolosuhteet ovat ristiriitaiset ja vahingolliset. Tässä kiintymyssuhdemallissa lapsen ja vanhemman välisen luottamussuhteen rakentuminen on haastavaa. (Kiintymyssuhdemallit, 2020.)

2.2 Kehitykselliset traumat

Trauma on tapahtuma, joka vie sietokykymme ääri rajoille. Se voi olla erillinen tapahtuma tai tapahtumien sarja pitkällä aikavälillä. Kehityksellinen trauma syntyy kiintymyssuhteessa lapsen ja hänestä huolehtivan aikuisen välillä ja yleensä pitkän ajan saatossa. Trauma voi aiheutua fyysisestä tai seksuaalisesta väkivallasta. Lisäksi sen voi aiheuttaa myös esimerkiksi vanhemman kyvyttömyys, etäinen käytös, laiminlyönnit ja henkisen väkivallan käyttö. Turvallisessa ympäristössä elävä lapsi saa tarvitessaan apua hänestä huolehtivalta aikuiselta. Näin hän voi myös saada taitoja, joilla selviytyy aikuistuuessaan. Traumatisoivassa ympäristössä elävä lapsi ei välttämättä pysty saamaan apua hänestä huolehtivalta aikuiselta, vaan hänen on itse keksittävä keinot sopeutua tilanteeseen. Tämä

vaikuttaa lapsen persoonan kehitykseen ja siihen, miten hän kokee itsensä ja toiset ihmiset. (Heiskanen, 2018.) Sijaishuollon ammattilaisen on hyvä olla tietoinen kuinka kehitykselliset traumat muodostuvat ja miten ne vaikuttavat läpi elämän.

Muistijärjestelmät on yleensä luokiteltu kaksijakoisesti eksplisiittiseen muistijärjestelmään ja implisiittiseen tunnemuistijärjestelmään. Eksplisiittinen muistijärjestelmä on asioiden ja tapahtumien yksityiskohtien muistamista varten. Implisiittisen tunnemuistijärjestelmän avulla tapahtumat saavat tunnearvon ilman kontekstisidonnaisuutta. Tämä toiminta on suurelta osin mantelitulmakkeesta johtuvaa ja se auttaa selviytymään uhkaavassa tilanteessa. Normaalisti muistijärjestelmät toimivat hyvin yhdessä. Kova stressi tai trauma voivat kuitenkin saada ne toimimaan toisistaan erillään siten että aistinvaraiset ja tunnepohjaiset osiot erkaantuvat johdonmukaisesta semanttisesta muistista. Tapahtunut asia vaikuttaa tunteisiin ja käytökseen, koska siitä on olemassa muistijälki, vaikka tarkkaa muistikuvaa tapahtuneesta ei olisikaan. Tämän vuoksi on mahdollista tuntea tietyllä tapaa, tietämättä miksi niin tuntee. (Kaplow ym., 2006, s. 369.)

Sanallisesti saatavilla olevat muistot (engl. verbally accessible memories) ovat mallinnuksia yksilön tietoisesta traumakokemuksesta ja ne voidaan tietoisesti hakea omaelämäkerrallisesta muistista. Tilannekohtaisesti käytettävissä olevia muistoja (engl. situationally accessible memories) ei voida saada esille tietoisesti, vaan ne tulevat esiin tilanteissa, jotka muistuttavat tilannetta, joka trauman aiheutti. (Kaplow ym., 2006, s. 369.)

Sylivauvojen ja aikuisten muistijärjestelmä toimii monelta osin samalla tavalla. Sylivauva esimerkiksi pystyy tunnistamaan aiemmin näkemäänsä ja kokeemaansa mikä osoittaa, että sylivauvan ja aikuisen eksplisiittinen ja implisiittinen muistijärjestelmä ovat samanlaisia. Sekä sylivauvan että aikuisen eksplisiittinen muisti on implisiittistä muistia alttiimpi häiriöille. Kummallakaan, lapsilla tai aikuisilla, asiasidonnaisen reagoinnin vaikutukset eivät ole riippuvaisia ärsykkeiden aikaisempien altistusten määrästä. Äskettäinen tutkimus osoittaa, että puolen vuoden ikäinen sylivauva voi suoriutua aikuista paremmin muisti- ja havaintotehtävissä. (Kaplow ym., 2006, s. 369.)

Erillisten tunnetilojen muodostuminen, kuten mielihyvä tai pelko, yhdistettynä sy-livauvan kasvavaan kykyyn käsitellä ympäristönsä tapahtumia mahdollistaa emotionaalisesti merkityksellisten, tilannekohtaisten, sisäisten mallien tai työskentelymallien luomisen. Nämä mallit ja niihin liittyvät muistot antavat lapselle kyvyn tunnistaa ja reagoida emotionaalisesti tapahtumiin, jotka ovat ärsykkeiltään samanlaisia. Sisäiset työskentelymallit ovat avainasemassa siinä, kuinka reagoimme, kun havainnoimme ympäröivää maailmaa ja kuinka turvallisenä sitä pidämme. (Kaplow ym., 2006, s. 370.)

Saatavilla olevat pitkittäistutkimukset varhaislapsuudessa aiheutuneista traumoista viittaavat siihen, että traumaperäisen stressihäiriön (jatkossa PTSD) oireet eivät korjaannu itsestään. Varhainen ikä jopa lisää riskiä pitkän aikavälin traumaperäisiin oireisiin. Monet lapset, jotka ilmaisevat suuria tunteita ja jotka käyttäytyvät epävakaasti voivat saada useita virheellisiä psykiatrisia diagnooseja, varsinkin, jos ei tiedetä mistä tunteet ja käyttäytyminen johtuvat. Lapsen äkkinäinen valtava tunteenpurkaus tai vaarallinen ja impulsiivinen käytös voidaan tulkita aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriönä (jatkossa ADHD) tai mielialahäiriönä, jos tunteiden tai käytöksen aiheuttaja ei ole tiedossa. Lapsen reaktioon vaikuttavat tekijät voivat ulkopuolisten silmissä vaikuttaa täysin harmittomilta, koska niillä on merkitystä ainoastaan lapselle. Lapset, joilla ei ole eksplisiittistä muistia traumaattiselle tapahtumalle, saavat todennäköisemmin ADHD, mieliala- tai käyttäytymishäiriön diagnoosin siksi, että he reagoivat asiayhteyteen sopimattomalla tavalla, eivätkä pysty selittämään käyttäytymistään. (Kaplow ym., 2006, s. 371.) Varhaislapsuuden traumaattisilla kokemuksilla on pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen käyttäytymiseen ja siihen, kuinka hän katsoo maailmaa. On myös tutkittu, että perheväkivallan ja älykkyydosamäärän pienenemisen välillä on yhteys. (Kaplow ym., 2006, s. 374.) Tietämättä lapsen historiaa tai tapahtumia, jotka ovat saattaneet muokata hänen käyttäytymistään, lapsi, joka kärsii traumaperäisestä stressihäiriöstä, voidaan diagnosoida väärin. Tästä syystä on tärkeää, että lasten kanssa työskentelevät tunnistavat trauman oireet. (Kaplow ym., 2006, s. 371.)

Traumatisoiville tapahtumille altistumisen jälkeen lasten reaktiot voivat ilmentyä kolmessa vaiheessa. Ensimmäisenä on akuutti vaihe, joka voi kestää hetkistä

useisiin päiviin. Toisena on peritraumaattinen vaihe, joka voi kestää kaksitoista viikkoa. Kolmas vaihe on pidempi ja siihen liittyy krooninen PTSD ja sen vaikutukset, kuten krooninen tunne toipumisen epäonnistumisesta, mikä voi häiritä lapsen ihanteellista kehitystä. Lapsilla välittömät tai akuutit häiriöt aiheuttavat somaattisia, affektiivisia ja kognitiivisia haasteita. (Marans, 2023, s. 567.) Kun lapsi ei toivu akuuteista ja peritraumaattisista oireista, aiheuttavat ne pidemmällä aikavälillä kroonisia oireita sekä muutoksia hermojärjestelmään. Sillä voi olla vakavia seurauksia lapsen normaaliin kehitykseen ja se voi aiheuttaa elinikäisiä psykologisia, fysiologisia ja sosiaalisia seurauksia, kuten haasteita kiintymyssuhteiden muodostamiseen, PTSD-oireita, ahdistuneisuushäiriön, päihteiden väärinkäyttöä, epäsosiaalista, väkivaltaista ja halveeraavaa käyttäytymistä sekä kroonisia sairauksia. (Marans, 2023, s. 567.)

2.3 Nuoruus ajanjaksoina

Nuori määritellään eri tavoin riippuen asiayhteydestä. Lastensuojelulaissa nuorella tarkoitetaan 18–22-vuotiasta henkilöä (L 417/2007), kun taas nuorisolaissa nuoria ovat alle 29-vuotiaat (L 1285/2016). Kehityspsykologiassa nuoruusiällä tarkoitetaan siirtymävaihetta lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruusiässä ihmisessä tapahtuu monia muutoksia liittyen fyysiseen kasvuun, ajattelun kehittymiseen sekä sosiaalisiin tekijöihin. Nuoruusiän valinnoilla ihminen luo pohjan sille elämälle, jota hän aikuisena elää. Nuoruus on haavoittuvaa aikaa, jolloin erilainen ongelmakäyttäytyminen on yleisimmillään. (Ahonen ym., 2014, s. 142–143.) Jokaisella ihmisellä kehityksen kulku on hyvin yksilöllinen, joten ei ole yhtä oikeaa nuoruusikää. Yleisesti nuoruus jaetaan kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat varhaisnuoruus, keskinuoruus ja myöhäisnuoruus. (Marttunen & Karlsson, 2013, s. 7–8.)

Varhaisnuoruus mielletään ikävuosiin 12–14. Tämän ajanjakson aikana nuori työstää omia fyysisiä muutoksiaan, kasvupyrähdystään sekä sukukypsyystään. Koska fyysiset muutokset ovat hyvin nopeita, varhaisnuoruutta kuvaa monesti ihmissuhteiden, käytöksen ja mielialan vaihtelut. Vanhempien ja varhaisnuoren välinen suhde on ailahtelevaa. Välillä nuori tarvitsee paljon läheisyyttä ja apua ja

on riippuvainen vanhemmistaan, välillä taas hänellä on suuri tarve itsenäistyä. Nuoren ja vanhempien kiistat johtuvat usein vaarattomiksi luokitelluista asioista, kuten kotiintuloajoista, vaatteista, rahankäytöstä tai ulkonäöstä. (Marttunen & Karlsson, 2013, s. 8.)

Keskinuoruus ajoittuu ikävuosiin 15–17. Tällä ajanjaksolla keskeistä on tärkeissä ihmissuhteissa tapahtuvat muutokset sekä nuoren oma seksuaalinen kehitys. Aiempi riippuvuus vanhempiin vähenee ja ikätovereiden merkitys lisääntyy, myös seurustelusuhteista tulee merkityksellisiä. Keskinuoruudessa ihminen pystyy hallitsemaan omia impulssejaan aiempaa paremmin. Fyysinen kehitys ja tunnetilojen muutokset eivät ole yhtä nopeita, kuin varhaisnuoruudessa ja tämän takia nuori pystyy usein sopeutumaan murrosiän muutoksiin sulavammin. (Marttunen & Karlsson, 2013, s. 8–9.)

Myöhäisnuoruuteen sisältyy ikävuodet 18–22. Tällöin useat nuoret kiinnostuvat aiempaa enemmän yhteiskunnasta ja alkavat muodostaa omia ihanteitaan, päämääriään sekä arvomaailmaansa. Myöhäisnuoruuden aikana nuori tekee valintoja, jotka tähtäävät tulevaisuuteen ja hänen käyttäytymisensä ja luonteenpiirteensä alkavat vakiintua. Myös nuoren persoonallisuuden piirteet kehittyvät vähitellen aikuisen persoonallisuudeksi. (Marttunen & Karlsson, 2013, s. 8–9.)

Nuoruuden ajanjakso on historian saatossa muuttunut. Mikäli nuoruuden päättymistä tarkastellaan aikuisuuden keskeisimpien roolien saavuttamisena, kuten lasten saamiseen ja kasvatukseen sekä työelämään osallistumisena, yhä useampien nuoruus jatkuu jopa neljännelle vuosikymmenelle. Sadan viime vuoden aikana nuoruuden ajanjaksossa on tapahtunut merkittävä muutos. Kun ennen nuoruusikä rajautui vain muutamaan vuoteen, on se nykyään jopa kahden vuosikymmenen mittainen elämänjakso. Elinkeinorakenteen muutos, koulutuksen pidentyminen sekä aikuisuuden muuttuminen epämääräiseksi tapahtumaketjuksi ovat olleet suurimmat tähän vaikuttaneet tekijät. (Ahoon ym., 2014, s. 143.)

3 SIJAISHUOLTO KASVUN JA ITSENÄISTYMISEN TUKENA

3.1 Sijaishuollon muodot

Lastensuojelulain mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun, huostaan otetun tai lain 83 §:ssä kerrotulla väliaikaismääräyksellä sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella (L 417/2007). Sijaishuollossa olevan lapsen asuinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta sekä opetuksesta ja terveydenhuollosta päättää lastensuojeluviranomaiset. Lapsi tulee ottaa huostaan ja sijoittaa mikäli hänen terveytensä ja kehityksensä ovat vaarantuneet vakavasti kasvuolosuhteiden tai huolenpidon puutteiden takia. (Sijaishuolto, 2022.) Sijaishuoltoa voidaan järjestää usealla eri tavalla. Lapsi voidaan sijoittaa esimerkiksi perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin tai lastensuojelulaitokseen. Sijoittamisen valmistelee lapsen asioita hoitava sosiaalityöntekijä ja sosiaalihuollon johtava viranhaltija tekee päätöksen lapsen sijoittamisesta sijaishuoltoon. (Sijaishuollon muodot, i.a.)

Sijaishuoltomuodoista ensisijainen on perhehoito, jonka edellytyksenä on, että se nähdään toimivimpana vaihtoehtona lapsen tarpeet huomioiden (Erilaisia mahdollisuuksia järjestää sijaishuolto, 2022). Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon tai muun huolenpidon osa- tai ympärivuorokautista järjestämistä hoidettavan kotona tai perhehoitajan yksityiskodissa. Perhehoidon tavoitteena on tarjota kodinomaisen hoito, läheiset ihmissuhteet ja edistää hoidossa olevan perusturvallisuutta sekä sosiaalisia suhteita. (L 263/2015.) Ammatillinen perhekoti toimii lähitökohtaisesti samalla tavalla, kuin perhekodit, mutta niiltä vaaditaan vahvempaa osaamista. Tämän vuoksi ammatillisiin perhekoteihin voidaan sijoittaa myös sellaisia lapsia ja nuoria, jotka tarvitsevat erityistä hoitoa. (Ammatilliset perhekodit, 2023.) Lastensuojelulaitoksella tarkoitetaan lastenkoteja, koulukoteja sekä muita samankaltaisia lastensuojelulaitoksia, kuten esimerkiksi vastaanottokoteja ja nuorisokoteja. Laitoshuoltoa järjestetään, mikäli perhehoidossa tai muualla lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti. Esimerkiksi todella haastavasti oireilevan lapsen hoito ja kasvatusta edellyttävät laitoksen tarjoamaa erityistä ammatillista osaamista. (Lastensuojelulaitokset, i.a.)

Lastensuojelun laitoshoidon järjestetään kolmessa eritasoisessa laitoksessa. Ensimmäinen eli perustason laitoshoidon tarkoitus on kuntoutusta tarvitsevalle lapselle, joka oirehtii vakavasti. Lapsella saattaa olla esimerkiksi psyykkistä oireilua, vakavia käytöshäiriöitä tai päihteiden käyttöä. Toinen taso on erityistason laitoshoidon, joka on tarkoitettu lapsille, jotka oirehtivat vakavasti ja/tai vaarallisesti ja ovat uhkana itselle tai muille sekä lapsille, jotka tarvitsevat vahvoja rajoja ja heidän on vaikea sopeutua hoitoon. Erityistason laitoshoidon sijoitetuilla lapsilla voi olla esimerkiksi voimakasta psyykkistä oireilua, aggressiivista käytöstä, runsasta päihteiden käyttöä sekä oireilua vakavilla rikoksilla. Kolmas ja viimeinen taso laitoshoidossa on vaativa taso. Vaativan tason lastensuojelulaitokset ovat tarkoitettu lapsille, joiden hoitoa ei kyetä toteuttamaan järjestämällä palvelujärjestelmässä olevien palveluiden avulla. Vaativaa hoitoa heidän hoidostaan tekee vakavat päihde- ja mielenterveysongelmat, rikollisuus sekä vakava epäsosiaalinen käyttäytyminen. (Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, i.a.)

3.2 Sijaishuollosta itsenäistyminen

Itsenäistymisellä tarkoitetaan nuoren psyykkistä kypsymistä, huoltajista irtaantumisesta, omilleen muuttamista sekä oman arjen haltuunottoa. Itsenäistymiseen kuuluu myös vastuunkantoa teoistaan ja päätöksistään sekä itsenäinen oman toimijuuden tukeminen. (Autismiliitto, i.a.) Sijaishuollosta irtaantuvat myös sijaishuoltopaikan ohjaajista. Sijaishuollon tärkeä tehtävä on valmistaa aikuisuutta lähestyvä nuori itsenäiseen elämiseen, jotta nuori kykenisi pitämään itsensä huolta ja siirtymä jälkihuollon piiriin olisi onnistuneempi (Pukkio & Hoikkala, 2016, s. 6). Lastensuojelulaissa kerrotaan itsenäistymisen ja vastuullisuuden kasvamisen olevan yksi lastensuojelun keskeisistä periaatteista (L 417/2007 4. §). Itsenäisyyttä lapsi opettelee muun muassa päättämällä miten käyttää henkilökohtaisen käyttövaransa (Lapsen oikeudet sijaishuollosta, i.a.).

Itsenäinen tarkoittaa henkilöä, joka toimii omien ajatusten pohjalta (Kotimaisten kielten keskus, i.a.) Suomalaisessa yhteiskunnassa itsenäistyminen ja aikuistumisen termit ovat monelta osin sidoksissa toisiinsa, koska aikuistumiseen

liitetään vahvasti nuoren itsenäistyminen ja esimerkiksi muutto omaan asuntoon. Aikuistuminen kuitenkin saatetaan nähdä negatiivisena asiana ilman itsenäistymisen termiä, koska siihen saatetaan liittää hauskuuden ja leikin vaihtuminen velvollisuuksiin. (Malm, 2018, s. 7.) Tutkimusten mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten tilanne on keskimäärin vaikea aikuisuuden kynnyksellä. Tutkimuksissa tarkasteltiin useita sosiaalisia ja terveydellisiä elämänalueita, kuten mielen-terveysongelmia, väkivallan uhriksi joutumista, sosiaalista ja taloudellista osattomuutta sekä kuolleisuutta. Sijoitetuilla meni muuhun väestöön verraten heikomminkin kaikilla tutkituilla elämäalueilla. (Kääriälä & Hiilamo, 2023, s. 196; Sariaslan ym., 2021; Kääriälä & Hiilamo, 2017.) Myös lastensuojelun jälkihuollon piirissä olevilla nuorilla, joilla on päihdeongelmia, on korkeampi kuolleisuus etenkin varhaisessa aikuisuudessa kuin muulla väestöllä (Vihreäsalo, 2023, s. 70–71).

3.3 Omaohjaaja lapsen turvallisen kasvun tukena

Ohjaus on yhteistoimintaa, jonka tarkoituksena on tukea ja edistää ohjattavan kasvuprosessia, jotta ohjattavan oma toimijuus vahvistuisi (Vehviläinen, 2020, luku 1. Ohjauksen määrittelyä). Lastensuojelussa keskeinen työmenetelmä on omaohjaajuus, jota hyödynnetään lapsen kanssa työskentelyssä sekä lapsen ikätasoisien kasvun tukemisessa. Lapsi viettää säännöllisesti omaohjaajan kanssa aikaa ja omaohjaaja muun muassa pyrkii löytämään lapselle sopivaa sekä mieluista vapaa-ajantekemistä. (Pelastakaa Lapset ry, i.a.)

Omaohjaaja suhdetta säätelee muun muassa asiakassuunnitelmaan perustuvat päätökset. Omaohjaajan tehtävänä on tiedottaa muuta työryhmää lapsen asioista, jotta hoidon jatkuvuus voidaan taata. Turvallisen ja korjaavan kiintymyssuhteen rakentaminen lapseen on omaohjaajan tärkein tehtävä. Se toimii perustana myönteisille muutoksille. Sijaishuollon työntekijöiden tärkeänä tehtävänä on lapsen kasvattaminen itsenäiseen elämiseen. Jos itsenäistymiseen liittyviä riskejä sekä epävarmuutta ei ole ennakoitu, voi itsenäistyminen epäonnistua. (Timonen-Kallio ym., 2017, s. 26–27.) Sijaishuollon ohjaajien olisi tärkeää luoda hyvä vuorovaikutussuhde lapseen ja kannustaa sekä tukea lasta muun muassa

koulunkäynnissä, koska sijoitettuna itsenäistyneet ovat kertoneet sen olleen yksi itsenäistymistä kannatteleva tekijä (Groop, 2021, s. 257).

3.4 Hiljainen tieto

Hiljainen tieto perustuu filosofi Michael Polanyin ajatukseen, että meillä on enemmän tietoa kuin kykenemme kertomaan. Joskus ihminen itsekään ei ole perillä kuinka paljon tietoa hänellä on. (Kyrö ym., 2020.) Hänen mukaansa kaikki pohjautuu hiljaiseen tietoon, joka on tietoa ilman sanoja ja määritelmiä. Hiljainen tieto on kokemuksen mukanaan tuomaa, henkilökohtaista tietoa, joka sisältää muun muassa näkemyksiämme, aavistuksiamme ja intuitiotamme. (Asikainen & Hoffrén, 2022.)

Työyhteisössä työntekijöille kertyy ammattitaitoa, joka sisältää näkyvää tietoa ja sisäistä hiljaista tietoa. Työntekijälle muodostunut hiljainen tieto sujuvoittaa työskentelyä, se on pääomaa, jonka avulla työntekijä muun muassa tietää mitä, miten ja miksi työtä tekee. Sen avulla pystytään tekemään oikeita päätöksiä ja kehittämään käytäntöä paremmaksi. Haasteena hiljaisen tiedon välittymisessä työntekijältä toiselle on, ettei sitä tunnisteta kunnolla. (Asikainen & Hoffrén, 2022.) Hiljaisen tiedon jakamista vaikeuttaa myös työkuultuurissa vallitseva kiire, jonka seurauksena työntekijöiden välinen vertaisoppiminen ei pääse toteutumaan (Hiljainen tieto ei kuulu sosiaalityöhön, 2016). Jos hiljaista tietoa on työyhteisössä vain muutamalla, on vaarana, että se menetetään henkilökunnan vaihtuessa. Hiljaista tietoa voidaan siirtää työntekijöiden välillä esimerkiksi yhteistyöskentelyllä ja mentoroinnilla, jossa vaihdetaan tietoa ja ajatuksia kokeneiden ja uusien työntekijöiden välillä. Työpaikan ilmapiirin ollessa turvallinen, on työntekijöiden helppo jakaa hiljaista tietoa keskenään. (Asikainen & Hoffrén, 2022.)

Hypoteettinen esimerkki hiljaisesta tiedosta voisi olla se, kuinka yksittäinen työntekijä huomaa työpaikallaan tietynlaisen toiminnan sujuvoittavan työntekoa huomattavasti. Hän muuttaa omaa työskentelytapaansa, mutta ei jaa tietoa muiden kanssa. Toiset voivat ajan myötä huomata hänen työskentelytapansa toimivan ja alkaa toimia samalla tavalla. Tämä toimintamalli on kuitenkin hidas. Silloin kun

tietoa jaetaan avoimesti ja tietoisesti työntekijöiden kesken, voidaan toimintatapoja päivittää kaikille toimivampaan suuntaan.

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Nuoruuteen kuuluu itsenäistymistaitojen opettelu. Kotona asuvat nuoret saavat usein tukea ja opetusta itsenäistymiseen sekä heillä usein on tukiverkostoa vielä omaan kotiin muutettaessa. Sijaishuollosta itsenäistyvää nuori voi olla täysin ohjaajien tuen varassa, kun kaikilla ei ole edes kotiharjoittelupaikkaa. Kotiharjoituksilla mahdollistetaan lapsen oikeus tavata läheisiään, jos se on lapsen edun mukaista. Sijaishuoltopaikka järjestää mahdolliset kotiharjoittelut lapsen vanhemman tai muun lapselle tärkeän aikuisen luona. (Helsingin kaupunki, 2017, s. 9.) Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda opas, joka tukee sijaishuollonyksiköiden ohjaajien työskentelyä nuorten itsenäistymistaitojen parissa. Se sisältää yhteistyötahon toivomia aiheita itsenäistymisen tukemiseen. Opas on tehty pdf-muotoon, jolloin se on helposti kaikkien työntekijöiden saatavilla.

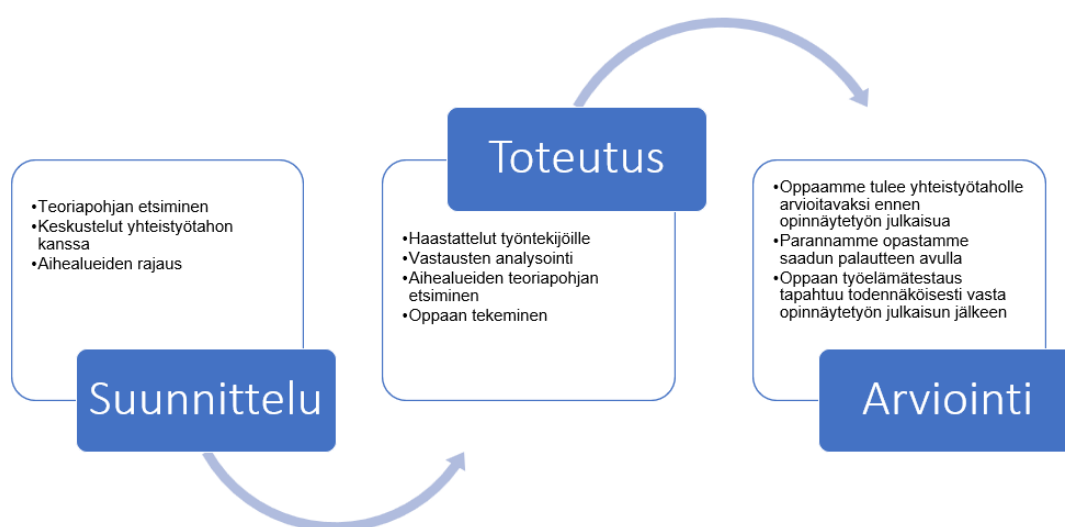
Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää työntekijöiden itsenäistymistyöskentelyä ja tuoda ilmi työyhteisön hiljaista tietoa aiheesta. Lähteiden lisäksi tekemässämme oppaassa on käytetty yhteistyötahomme työntekijöiden tietämystä sekä heillä jo olemassa olevia materiaaleja. Tämän vuoksi opas tulee ainoastaan yhteistyötahomme käyttöön.

Opas kehittää yhteistyötahomme toimintaa sujuvammaksi ja yksiköiden välistä työtä yhtenäisemmäksi. Sen avulla ohjaaja voi tarkistaa, että nuoren kanssa on opeteltu oppaassa olevat tärkeät itsenäistymisessä tarvittavat taidot. Työntekijöillä olevan hiljaisen tiedon esiin tuominen antaa työyhteisölle mahdollisuuden kehittää uusia toimivampia tapoja tehdä työtä. Se myös antaa työntekijöille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin.

5 PROSESSIN KUVAUS

5.1 Suunnittelu

Kehittämispainotteinen opinnäytetyömme toteutettiin lineaarisen mallin mukaan. Kehittämistyön lineaarisessa mallissa ensimmäisenä määritellään kehittämistyön tavoite (Toikko & Rantanen, 2009, s. 64). Lineaarisen mallin mukaan tavoitteen määrittelyn jälkeen siirrytään suunnitteluvaiheeseen, jonka tuloksena esimerkiksi projektin aikataulu täsmentyy (Toikko & Rantanen, 2009, s.64–65). Kehittämistutkimus aloitetaan ilmiöön perehtymisellä sekä aiemmin kirjoitetun tiedon etsimisellä (Kananen, 2012, s. 47). Etsimme itsenäistymistaitoja käsitteleviä lähteitä ja niiden pohjalta mietimme, millaisia asioita on tärkeä käydä läpi silloin kun kyseessä on sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret. Ilmiöön perehtyminen lisää ymmärrystä ja asiantuntemusta ja on tärkeää etenkin silloin, jos kirjoittaja ei ole tekemisissä ilmiön kanssa (Kananen, 2012, s. 48). Yhteistyötahon esihenkilöiden kanssa käytyjen keskustelujen avulla selkeytyi, että ajattelemallemme oppaalle on tarvetta heidän yksiköissään. Kuviossa 1 esittelemme opinnäytetyön prosessin (Kuvio 1. Oppaan luontiprosessi).

Kuvio 1. Oppaan luontiprosessi

5.2 Toteutus

Kehittämistyön lineaarisessa mallissa toteutusvaiheen aikana aiemmin tehtyä suunnitelmaa voidaan joutua muuttamaan tai täydentämään. Toteutusvaiheessa tuote valmistetaan ja hankkeen tulokset voidaan ottaa käyttöön. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 65.) Järjestimme yhteistyötahomme kahden yksikön työntekijöille erilliset haastattelut heidän tiloissaan. Saadaksemme kerättyä mahdollisimman paljon hiljaista tietoa, päätimme pitää haastattelut kasvokkain, koska hiljainen tieto välittyy sanojen lisäksi myös nonverbaalisen viestinnän kautta elein ja ilmein. Kasvokkaisessa haastattelussa saadaan haastattelutilanteesta luotua lämpimämpi ja vastaanottavaisempi kuin esimerkiksi kyselylomakkeen avulla tehdyn haastattelun kautta. Ennen haastatteluita lähetimme työyhteisöihin tiedon aihealueesta, jota kysymykset tulevat koskemaan. Emme lähettäneet etukäteen täsmällisiä kysymyksiä, jotta keskustelu kulkisi spontaanisti ja työntekijöiden oma ääni tulisi valmistelematta kuuluviin. Haastatteluiden avulla saatu käytännön tieto kehittämistyön kohteesta auttaa ymmärtämään sekä ilmiötä, että sen kanssa työskenteleviä ihmisiä (Kananen, 2017, s. 49). Haastatteluja varten lähetimme työntekijöille informointiasiakirjan (Liite 1. Informointiasiakirja) haastattelun sisällöstä, jotta he pystyivät orientoitumaan tapaamiseen etukäteen.

Toivoimme haastatteluissa tulevan esiin myös työntekijöillä olevaa hiljaista tietoa. Saimme vastauksia yhteensä yhdeltätoista työntekijältä. Valmistelimme kysymykset etukäteen ja pyrimme luomaan turvallista ilmapiiriä ryhmäkeskustelulle. Ryhmäkeskustelussa kyselijät ohjaavat keskustelua, mutta antavat tilaa myös ryhmän vuorovaikutukselle. Ryhmäkeskustelun vuorovaikutuksesta voi selvittää ryhmän arvoja ja toimintatapoja. (Pietilä, 2017, luku Ryhmäkeskustelun moninainen vuorovaikutus.) Vaarana ryhmäkeskusteluissa oli se, ettei saataisi riittävästi yksilöiden omia ääniä kuuluviin ja tämä osittain myös tapahtuikin. Jos osallistujalla ei ole riittävän vahvaa mielipidettä aiheesta, hän saattaa esittää poikkeavan mielipiteensä epäsuorasti, esimerkiksi huumorin keinoin (Pietilä, 2017, luku Ryhmäkeskustelun moninainen vuorovaikutus). Tätä esiintyi toisessa haastattelussamme. Liian suuri osallistujamäärä ryhmäkeskustelussa saattoi vaikuttaa negatiivisesti hiljaisen tiedon esille tulemiseen.

Haastatteluissa saimme vahvistusta pohtimillemme asioille sekä kerättyä työntekijöiden ajatuksia siitä, mitä heidän mielestään oppaassa olisi hyvä olla. Haastatteluiden jälkeen pääsimme rajaamaan aihealueet ja aloittamaan oppaan kirjoittamisen. Opas on vastausten perusteella rakennettu sopimaan yhteistyötahoina toimiviin yksiköihin.

Oppaan aihealueista haimme tietoa useista eri tietokannoista, painetuista kirjoista sekä verkkosivustoista. Opas koostuu kuudesta osiosta. Osiot ovat taloustaidot, terveelliset elämäntavat, seksi ja seksuaalisuus, mielenterveyden tukeminen, ohjaajan oma henkinen hyvinvointi sekä itsenäistyvän nuoren mahdollisesti tarvitsemat palvelut. Taloustaidot osiossa kerrotaan muun muassa hyvistä taloustaidoista sekä menetelmistä sen opettamisen tueksi. Terveelliset elämäntavat -osio sisältää tietoa unen merkityksestä, henkilökohtaisen hygienian ylläpidosta sekä vinkkejä miten tukea nuorta päihteettömyydessä tai päihteiden käytön vähentämisessä. Seksi ja seksuaalisuus -osiossa tuodaan ilmi mitä eroa seksillä ja seksuaalisuudella on, puhutaan seksuaalioikeuksista ja listataan asioita mitä ohjaajan on hyvä ottaa huomioon keskustellessaan nuorten kanssa aiheesta. Mielenterveyden tukeminen -osioon on koottu asioita, joiden omaksuminen auttaa selviytymään elämässä. Nuoruudessa mieli on vielä vastaanottavainen, joten uusien mielenterveyttä edistävien mallien luominen on ensiarvoista (Erkko & Hannukkala, 2023, s. 5). Ohjaajan oma henkinen hyvinvointi -osiossa käsitellään sitä, kuinka henkilö itse sekä koko työyhteisö voivat tukea henkisesti kuormittavassa työssä jaksamista. On tärkeää, että ohjaajat pitävät huolta omasta hyvinvoinnistaan, sillä uupunut työntekijä ei pysty panostamaan työhön samalla tavalla kuin virkeä. Lisäsimme osioon pika-avuksi itsesäätely- ja rentoutumisharjoitukset. Palvelut osiossa on erilaisia nuorille suunnattuja palveluita listattuna, jotka voi olla hyödyllisiä heidän itsenäistyessä.

Oppaassa on yksi aukeama yhtä aihetta kohden eli sivuja on noin kaksikymmentä. Sen lisäksi oppaassa on kansi, sisällysluettelo, lähteet ja yhteistyötahomme toivomia muistilistoja sekä heillä jo käytössä olevaa materiaalia. Opas sisältää lukuehdotuksia, kuten Laura Huovisen, Heli Pruukin ja Antti Vesivalon Oman Elämäsi Jedi sekä Anna Erkon ja Marjo Hannukkalan Mielenterveys voimaksi -kirjat.

Oppaan ulkoasun suunnittelussa päätimme käyttää graafisen suunnittelun työkalua, Canvaa. Teimme oppaamme tiedostomuotoon, jotta se on helposti yhteistyötahomme työntekijöiden saatavilla. Oppaan voi myös tarvittaessa tulostaa paperisena käytettäväksi. Koska valitsemistamme aiheista on olemassa jo paljon tietoa, keräsimme kappaleisiin tärkeimmät kohokohdat. Kunkin kappaleen loppuun lisäsimme kyseistä aihetta käsitteleviä lukuvinkkejä. Keskustellessamme henkilöstön kanssa kirjasimme heiltä itseltään tulleita mietelauseita, joita lisäsimme oppaaseen.

5.3 Arviointi ja resurssit

Kehittämistyön lineaarisen mallin viimeisessä vaiheessa projekti saavuttaa päätepisteensä, se lopetetaan ja projektista tehdään loppuraportointi sekä jatkokehitysideat tuodaan ilmi (Toikko & Rantanen, 2009, s. 65). Kehittämistöissä prosessin raportointi kaikille osallisille on kehittämistyön eteenpäin viemisen kannalta tärkeää (Ojasalo ym., 2014, s. 25). Kävimme prosessin aikana vuoropuhelua yhteistyötahomme esihenkilöiden kanssa siitä, missä vaiheessa työmme on ja lähetimme heille luettavaksi opinnäytetyön käsikirjoituksen.

Opas esiteltiin yhteistyötahollemme ennen opinnäytetyön jättämistä arvioitavaksi, jotta heillä oli mahdollisuus antaa kehittämissuhteita. Saimme seuraavanlaista palautetta:

Visuaalisesti hieno

Herättää mielenkiintoa

Mukavasti marginaaleissakin juttuja

Jotkut sivut voisivat olla ilmavampia, vähemmän tiiviitä

Sisällöllisesti hyviä asioita

Hyvin teoriaa ja konkretiaa

Ohjaajan henkinen hyvinvointi -osuus on hyvä

Parhaiten tämä opas tukee uusia ja vähemmän kokeneita työteki-
jöitä, mutta kokeneemmillekin jäsentää ja kerää asioita yhteen

Hieno tuotos

Erittäin hyvä helposti luettava apuväline ja visuaalisesti miellyttävä
kokonaisuus

Otetaan mieluusti käyttöön

Teimme oppaaseen tarvittavat korjaukset ja lähetimme päivitetyn version yhteis-
työtahollemme.

Kokeiluvaiheessa toimenpiteet, joilla pyritään muutokseen, viedään käytäntöön,
jonka jälkeen suoritetaan arviointi (Kananen, 2012, s. 53). Viimeistellystä versi-
osta keräämme kirjallista palautetta oppaan toimivuudesta. Loppuarvioinnin on
tarkoitus osoittaa, kuinka kehittämistyö onnistui (Ojasalo ym., 2014, s. 47). Op-
paan käyttö tapahtuu todennäköisesti opinnäytetyön julkaisun jälkeen, koska
nuorten kanssa tapahtuva työskentely menee nuorten oman jaksamisen mukaan.
Onnistunut testaaminen vaatii henkilöstön sitoutumista (Kananen, 2017, s. 37).

Opasta varten haettu tutkimuslupa edellyttää, ettei opas tule julkiseen levityk-
seen, vaan ainoastaan yhteistyötahoina toimineiden yksiköiden omaan käyttöön.
Tutkimusluvassa määriteltiin haastatteluille aikaresurssiksi yksi tunti kumpaankin
yksikköön. Rajoitettu opintopisteiden määrä ja käytettävissä oleva aika loivat
meille tietyt raamit, joiden sisässä opinnäytetyömme on pysyttävä. Tämän vuoksi
jouduimme rajaamaan oppaaseen tarkasti tietyt aihealueet sekä sen, minkä ver-
ran aiheista kirjoitetaan.

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Etiikka on opinala, joka tutkii oikeaa ja väärää ja moraaliksi on yksilön käsitys oikeasta ja väärästä (Juujärvi ym., 2014, s. 13). Yksilön moraaliksi voi poiketa ammattialan eettisistä säännöistä. Ammattialan eettiset säännöt koostuvat kyseisen ammatin piirissä hyväksytyistä toimintaa ohjaavista eettisistä periaatteista ja säännöistä. Nämä toimivat pohjana ammatin edellyttämälle asenteelle, vastuun ottamiselle sekä työhön suhtautumiseen. Eettiset säännöt toimivat ammatin toimintaa säätelevänä normina, ylläpitää asiakkaiden luottamusta ammattialan henkilöstöä kohtaan, yhtenäistää ammattialan toimintaa ja suojaa ammattikunnan jäseniä. (Juujärvi ym., 2014, s. 54.) Sosiaalialan eettisiin sääntöihin kuuluu muun muassa sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja osallisuuden tukeminen. Sosiaalista oikeudenmukaisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi ihmisarvon, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden sekä resurssien jakaantumisen näkökulmasta. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2017, s. 20–21, s. 36). Oppaamme auttaa ohjaajia itsenäistymistaitojen opettamisessa, jolloin sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tietämys ei poikkeaisi merkittävästi lapsuudenkodistaan itsenäistyvästä.

Työntekijöiden eettisenä vastuuna on huolehtia, että sijaishuollossa olevat lapset saavat hyvää kasvatusta. Työntekijöiden vastuulla on lapsen kasvatusta ja työntekijän on myös tiedostettava tekemänsä työnsä vaikutukset muun muassa lapseen, omaan työorganisaatioon ja yhteiskuntaan (Lastensuojelutyötä ohjaavat periaatteet, i.a.). Työntekijän tulisi siis pystyä perustelemaan tekemänsä työn ja seisomaan sen takana. Jos työntekijä laiminlyö työnsä lapsen kasvattajana, on hän osavastuussa lapsen epäonnistuneessa itsenäistymisessä. Työntekijän on tuettava asiakkaan osallisuutta yhteiskunnassa, koska muuten tämä voi syrjäytyä. Huostaanotetuilla on suurempi syrjäytymisriski, kuin kotioloissa kasvaneilla (Nurmi ym., 2017, s. 180). Työntekijöiden yhtenäisellä työskentelyllä voidaan lisätä sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja vähentää syrjäytymisriskiä. Työntekijöiden välinen avoin keskustelu ja hiljaisen tiedon jakaminen edistää yhtenäistä työskentelyä sekä mahdollistaa selkeämmän kommunikoinnin ohjaajien ja lasten välillä.

Sovimme yhteistyötahon kanssa, että emme paljasta heidän yksiköistään tietoja, joista heidät voisi tunnistaa. Tutkimusluvan saamiseksi teimme haastattelukysymykset (Liite 2. Kysymykset) ja suostumuslomakkeen (Liite 3. Suostumuslomake tutkittavalle) haastatteluihin osallistuville. Näiden lomakkeiden avulla yhteistyötaho pystyy valvomaan opinnäytetyön eettisyyttä ja työntekijöiden sekä sijoitettujen lasten yksityisyyttä. Emme käsittele opinnäytetyötä tehdessä mitään henkilötietoja. Henkilötiedot ovat tietoja, jolla henkilö voidaan tunnistaa. Näitä ovat esimerkiksi nimi, sähköposti ja osoite. (Tietosuojavaltuutetun toimisto, i.a.) Koska yhteistyötahomme olisi tunnistettavissa keräämästämme hiljaisesta tiedosta, emme esittele sitä tässä opinnäytetyössä. Emme myöskään nauhoittaneet haastatteluja, koska äänitiedostot olisivat tunnistettavia henkilötietoja. Opinnäytetyön luotettavuuden perusedellytyksenä on riittävän tarkka dokumentaatio, jolla tarkoitetaan sitä, että työssä tehdyt valinnat on kirjattu ja perusteltu (Kananen, 2012, s. 164–165). Muistiinpanot haastatteluista kirjoitettiin käsin ja ne hävitettiin opinnäytetyö raportin valmistuttua.

7 POHDINTA

Olemme opinnäytetyö prosessin aikana oppineet, kuinka tärkeää työtä sijaishuollossa tehdään nuorten itsenäistymistaitojen tukemiseksi. Sijaishuollosta itsenäistyvät ovat haavoittuvassa asemassa, jonka vuoksi he tarvitsevat erityistä tukea itsenäistymiseen. Itsenäistymistaidot vaihtelevat paljon eri nuorten välillä koostuen lukuisista erillisistä asioista alkaen peseytymisestä sekä puhtaiden vaatteiden vaihtamisesta. Ymmärsimme, ettemme meille annetuilla resursseilla saa millään kaikkea haluamaamme sisällytettyä oppaaseen. Huomasimme lähteitä läpi käydessä, kuinka paljon itsenäistymistaidoista on jo olemassa tietoa. Myös yhteistyötahollamme on valmiina käytössään paljon tiedon ja kokemuksen mukanaan tuomia käytäntöjä, niiden käyttötavat saattavat kuitenkin vaihdella eri yksiköiden välillä. Oppaassa yhdistämme kokoamamme tiedot yhteistyötahomme

toivomista aiheista heillä jo oleviin tietoihin sekä annamme lukuehdotuksia, joista on hyötyä itsenäistyvien nuorten kanssa työskennellessä.

Koska samojen asioiden uudelleen kirjoittaminen taas eri muotoon ei olisi ollut oppaamme kannalta hyödyllistä, jouduimme pohtimaan, miten tuomme aiheet esiin niin, että opas tukee myös kokeneempia työntekijöitä. Meitä olisi varmasti auttanut, jos olisimme olleet työsuhteessa yhteistyötahomme kanssa tai tehneet siellä harjoittelun. Silloin olisimme oppaaseen voineet hyödyntää meille kertyvää kokemusta ja tienneet tarkemmin yhteistyötahomme tarpeet. Olisimme myös saaneet kerättyä paremmin työntekijöillä olevaa hiljaista tietoa, kun nyt tiedon esille saaminen jäi suppeaksi. Hiljaisen tiedon saamisen suppeuteen vaikutti myös se, että toinen työntekijöiden haastatteluista toteutettiin liian isolla osallistujamäärällä. Osallistujamäärän rajaaminen pienempiin vastaajaryhmiin olisi toiminut paremmin työntekijöiden oman äänen kuuluviin tulemisessa. Haastattelussa, jossa oli vähemmän työntekijöitä paikalla, kuin toisessa haastattelussa, pääsivät kaikkien osallistujien äänet paremmin kuuluviin.

Tavoitteena oppaalle oli, että se tukisi itsenäistymistyöskentelyä ja saisimme tuotua työyhteisössä olevaa hiljaista tietoa julki. Sosionomi (AMK) kompetensseissa mainitaan, että sosiaalialan asiakastyön osaamiseen kuuluu asiakkaan tavoitteellinen tukeminen erilaisissa elämäntilanteissa sekä työorientaatioiden ja -menetelmien soveltaminen (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit, 2023, s. 1). Opinnäytetyönä luotu opas vahvistaa asiakkaiden tavoitteellista tukemista sekä yhtenäistää yhteistyötahomme sijaishuollon yksiköissä tehtävää itsenäistymistyöskentelyä. Kuitenkin oppaan kehittämiseksi vielä enemmän työelämälähtöisemmäksi pitäisi sitä hyödyntää oikeasti työskentelyssä. Tällöin voitaisiin löytää kehittämiskohteet ja laajentaa aineistoa. Mikäli opas ei juurru yhteistyötahomme käyttöön, voimme itse ainakin hyödyntää eri aihealueista löytämiämme lähteitä.

Opinnäytetyötä tehdessämme aloimme ajatella, kuinka tärkeää on arvostaa työntekijöiden kokeneisuutta enemmän. Työntekijän hahmotuskyky siitä, mitä kukakin nuori tarvitsee oman itsenäistymisensä tukemiseen, kertyy kokemuksen mukana. Siksi on tärkeää, että tämä kokemus voitaisiin hyödyntää perehdytettäessä uusia

työntekijöitä alalle. Mikäli yhteiskunnassa vallitsevalle työntekijöiden nopean vaihtuvuuden kulttuurille tehtäisiin jotain, uskomme että sillä olisi suuri myönteinen vaikutus sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Työssä pysyvyyteen pystyttäisiin vaikuttamaan positiivisesti esimerkiksi sillä, että kokeneemmat työntekijät jakaisivat hiljaista tietoaan ja käytäntöjään uusille työntekijöille. Näin uusilla työntekijöillä ei menisi kaikki voimavarat ja resurssit materiaalin sekä tiedon etsimiseen. Työntekijöille kertyneen kokemuksen ja taitojen arvostaminen vaikuttaa positiivisesti työhyvinvointiin. Avoin, luottavainen ja kannustava ilmapiiri työntekijöiden ja esihenkilöiden välillä on avainasemassa siinä, että tieto ja taidot välittyvät tehokkaasti työntekijältä toiselle. On tärkeää tehdä töitä tällaisen ilmapiirin luomiseksi. Tietojen ja käytäntöjen tehokkaalla välittymisellä työntekijöiden kesken on iso vaikutus siihen, kuinka asiakas tuntee tulevansa kohdatuksi.

Olisi hyvä, jos saman työnantajan yksiköiden ohjeistukset itsenäistymistyöskentelyyn olisivat sellaisia, joiden avulla jokainen työntekijä pystyisi toimimaan samojen arvojen ja periaatteiden mukaisesti. Se myös selkeyttäisi viestintää asiakkaan ja ammattilaisen välillä. Ohjeistukset on hyvä tarkistaa ja kerrata säännöllisin väliajoin, jolloin ne pysyvät paremmin muistissa. Jos työntekijät itse pääsevät vaikuttamaan ohjeistuksiin, saadaan niihin mukaan myös työntekijöille kertynyttä hiljaista tietoa. Yleiset ohjeet voisivat löytyä esimerkiksi Lastensuojelun käsikirjasta. Sen lisäksi voisi olla alueelliset ohjeet saman hyvinvointialueen yksiköille. Tällä hetkellä materiaalia on saatavilla, mutta se on hajallaan useassa eri paikassa ja sitä voi olla hankala löytää. Verkkosivusto, josta löytyisi kaikki tarvittavat palvelut ja materiaalit itsenäistymiseen liittyen helpottaisi työskentelyä.

LÄHTEET

- Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J-E., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. (6. uud.p.). PS-kustannus.
- Ammatilliset perhekodit. (30.5.2023). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/ammattilliset-perhekodit>
- Asikainen, P., & Hoffrén, M. (25.4.2022). *Savonia-artikkeli: Hiljaisen tiedon jakamisen merkitys työelämässä*. <https://www.savonia.fi/artikkelit/savonia-artikkeli-hiljaisen-tiedon-jakamisen-merkitys-tyoelamassa/>
- Autismiliitto. (i.a.). *Itsenäistyminen*. Saatavilla 28.8.2023 <https://askelaikuisuuteen.fi/nuorille/autismikirjon-nuorten-siirtymavaiheet/itsenaistyminen/>
- Erilaisia mahdollisuuksia järjestää sijaishuolto. (11.11.2022). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/sijaishuolto/erilaisia-mahdollisuuksia-jarjestaa-sijaishuolto>
- Erkko, A., & Hannukkala, M. (2013). *Mielenterveys voimaksi: Käsikirja nuorisotyön ammattilaisille*. Suomen mielenterveysseura.
- Groop, K. (2021). Sijaishuolto osana elämäntarinaa – elämänkulun käännekohtien analyysi sijaishuollosta aikuistuneiden kokemuksista. *Janus*, 29(3), 249–266. <https://journal.fi/janus/article/view/82039/65546>
- Heiskanen, L. (21.12.2018). *Lapsuuden traumat vaikuttavat ihmissuhteisiin*. <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/lapsuuden-traumat-vaikuttavat-ihmissuhteisiin/>
- Helsingin kaupunki. (2017). *Opas vanhemmille* [esite]. Lastensuojelun sijoituksen sosiaalityö. Saatavilla 27.12.2023 <https://www.hel.fi/static/sote/perhehoito/opas-vanhemmalle.pdf>
- Hiljainen tieto ei kuulu sosiaalityöhön*. (20.7.2016). Talentia -lehti. <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/hiljainen-tieto-ei-kuulu-sosiaalityohon/>

- Juujärvi, S., Myyry, L., & Pessa, K. (2014). *Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa* [Audio, äänikirja]. Celia. (Julkaistu alun perin 2007, Tammi)
- Kananen, J. (2012). *Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2017). *Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona – Opas opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittajalle*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kaplow, J. B., Saxe, G. N., Putnam, F. W., Pynoos, R. S., & Lieberman, A. F. (2006). The Long-Term Consequences of Early Childhood Trauma: A Case Study and Discussion. *Psychiatry: Interpersonal & Biological Processes*. 69(4), 362–375.
- Kiintymyssuhdemallit. (22.10.2020). Teoksessa *Odottavan äidin käsikirja*. Duo-decim terveyskirjasto. <https://www.terveyskirjasto.fi/odk00026>
- Korkalainen, P. (27.4.2022). Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Teoksessa *Vammaispalvelujen käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammainen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>
- Kotimaisten kielten keskus. (i.a.). Itsenäinen. Teoksessa *Kielitoimiston sanakirja*. Saatavilla 31.8.2023 <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/#/itsen%C3%A4inen>
- Kyrö, J., Uusitalo, T., & Dahlqvist, R. (5.10.2020). *Hiljaisesta tiedosta eksplisiittiseen – LbD-itsestään selvytykset näkyväksi verkkokurssilla*. <https://journal.laurea.fi/hiljaisesta-tiedosta-eksplisiittiseen-lbd-itseltaanselvyydet-nakyvaksi-verkkokurssilla/#902ab127>
- Kääriälä, A. (2021). Aina askeleen jäljessä? - Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten koulutus ja työllisyys jäävät keskimäärin muuta väestöä matalammaksi. *Janus*, 29(3), 286–291. <https://journal.fi/janus/article/view/101880/65548>
- Kääriälä, A., & Hiilamo, H. (2017). Children in out-of-home care as young adults: A systematic review of outcomes in the Nordic countries.

Children and Youth Services Review, 79, 107–114.

<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.05.030>

Kääriälä, A., & Hiilamo, H. (2023). Sijaishuollon laatua ja vaikuttavuutta on parannettava. *Yhteiskuntapolitiikka*, 88(2), 195–199.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023041937691>

L 1285/2016. Nuorisolaki 21.12.2016/1285. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

L 263/2015. Perhehoitolaki 20.3.2015/263. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263>

L 417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lapsen oikeudet sijaishuollossa. (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 30.8.2023

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-oikeudet-sijaishuollossa>

Lastensuojelulaitokset. (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 30.8.2023 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

Lastensuojelutyötä ohjaavat periaatteet. (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 27.12.2023 <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus/lastensuojelutyota-ohjaavat-periaatteet>

Malm, K. (2018). *Itsenäistynyt nuori, vahvistuva toimija*. Nuorisotutkimusverkosto. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/itsenaistynya_nuori_vahvistuva_toimija_web.pdf

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (i.a.). *Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde*. Saatavilla 1.9.2023 <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/lapsen-ja-vanhemman-kiintymyssuhde/>

- Marans, S. (2023). Understanding and responding early to childhood trauma. *The International Journal of Psychoanalysis*, 104(3), 565–573. <https://doi-org.anna diak.fi/10.1080/00207578.2023.2213529>
- Marttunen, M., & Karlsson, L. (2013). Nuoruus ja mielenterveys. Teoksessa M. Marttunen, T. Huurre, T. Strandholm, & R. Viialainen (toim.), *Nuorten mielenterveyshäiriöt - Opas nuorten parissa työskenteleville* (s. 7–16). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-647-2>
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2018). *Ihmissen psykologinen kehitys* (7. uud. p.). PS-Kustannus.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2021). *Ihmissen psykologinen kehitys* (8. uud.p.). PS-kustannus.
- Ojasalo, K., Moilanen, T., & Riihilahti J. (2014). *Kehittämistyön menetelmät - Uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. (3. uud. p.). Sanoma Pro.
- Pelastakaa Lapset ry. (i.a.). *Toiminta-ajatus ja henkilöstö*. Saatavilla 28.8.2023 <https://www.pelastakaalapset.fi/lastensuojelupalvelut/sijaishuollon-yksikot/lastenkoti-ritvala/toiminta-ajatus-ja-henkilosto/>
- Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvoori, & A. L. Aho (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Pukkio, S., & Hoikkala, S. (2016). Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa S. Pukkio, & T. Hipp (toim.), *Miksi jälki jää? – Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön*. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalki-huoltotyohon-120616-1.pdf>
- Sariaslan, A., Kääriälä, A., Pitkänen, J., Remes, H., Aaltonen, M., Hiilamo, H., Martikainen, P., & Fazel, S. (2021). *Long-term Health and Social Outcomes in Children and Adolescents Placed in Out-of-Home Care*. JAMA Networks. <https://jamanetwork.com/journals/jamapediatrics/fullarticle/2785375>
- Sijaishuollon muodot. (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 29.8.2023 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot>

- Sijaishuolto. (14.12.2022). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/las-ten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/sijais-huolto>
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutus. (20.4.2023). *Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit* [Pöytäkirja]. Saatavilla 23.12.2023 <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka: sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Tietosuojavaltuutetun toimisto. (i.a.). *Mikä on henkilötieto?* Saatavilla 16.12.2023 <https://tietosuoja.fi/mika-on-henkilotieto>
- Timonen-Kallio, E., Yliruka, L., & Närhi, P. (2017). Lastensuojelun terapeutin laitoskasvatuksen mallinnus. (Työpöytäkirja 23/2017). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%CC%88pa-peri_2017_23_netiti%20\(2\).pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%CC%88pa-peri_2017_23_netiti%20(2).pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Toikko, T., & Rantanen, T. (2009). *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämissuorityöhön, osallistamiseen ja tiedontuotantoon*. Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue. (i.a.). *Lastensuojelun laitoshoidon ohjeet*. Saatavilla 30.8.2023. <https://vakehyva.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/lastensuojelun-laitoshoidon-ohjeet#tab-introduction>
- Vehviläinen, S. (2020). Ohjaustyön opas – yhteistyössä kohti toimijuutta. Gaudemus.
- Vihreäsalo, K. (2023). Läpinäkyvät lapset ja nuoret – Palvelujärjestelmien syrjäyttävät käytännöt. Teoksessa J. Linner Matikka, & T. Hipp (toim.), *Traumainformoitu työote*. PS-kustannus.

LIITE 1. Informointiasiakirja

Toteutamme haastattelun XXX ja YYY ohjaajille. Haastattelu sisältää 8 kysymystä itsenäistymistyöskentelyä, joihin ohjaajat vastaavat suullisesti. Haastattelun vastauksia hyödynnetään XXX ja YYY kehitettävän oppaan sisältöihin. Opas julkaistaan ainoastaan edellä mainittujen yksiköiden käyttöön, ei julkiseen levitykseen. Haastattelussa ei kerätä henkilötietoja. Opinnäytetyössä esittelemme saadun tiedon yleisellä tasolla eli esimerkiksi työelämäyhteistyön kanssa keskusteltaessa esille nousi tuen tarve asioissa x, y ja z. Opinnäytetyöhön ei tule suoria lainauksia vastauksista.

Ninni Nevaluoto

ninni.nevaluoto@student.diak.fi

Fiona Rosenberg

fiona.rosenberg@student.diak.fi

Merituulia Piirainen

merituulia.piiirainen@student.diak.fi

LIITE 2. Kysymykset

1. Mitkä aihealueet ovat teistä tärkeitä ottaa huomioon itsenäistymistyöskentelyssä?
2. Mitä menetelmiä käytätte itsenäistymistyöskentelyssä?
3. Mitkä asiat tukevat omaa henkistä hyvinvointiasi ja työssä jaksamistasi nuoren muuttaessa pois yksiköstä?
4. Onko teille muodostunut joitain hyviä tapoja tai käytänteitä, aikatauluksia tai muuta sellaista, joita olisi hyvä jakaa koko työporukalle?
5. Mitä haluaisitte kaikkien nuorten tietävän ennen kuin he muuttavat omilleen? Mainitse 5 asiaa.
6. Missä vaiheessa teistä olisi hyvä lähteä lapsen kanssa opettelemaan itsenäistymistaitoja?
7. Miten käsitellä aihealueita, jotka saattavat olla teille itsellenne vaikeita? Esimerkiksi seksuaalisuus ja seksi.
8. Miten rohkaisette nuoria etsimään ja ilmaisemaan itseään?

Ninni Nevaluoto

ninni.nevaluoto@student.diak.fi

Fiona Rosenberg

fiona.rosenberg@student.diak.fi

Merituulia Piirainen

merituulia.piirainen@student.diak.fi

LIITE 3. Suostumuslomake tutkittavalle

Haastattelussa ei ole rekisterinitäjää, koska osallistujien henkilötietoja ei kerätä. Keskusteluista nousevia ajatuksia itsenäistymistyöskentelystä käytetään yleisellä tasolla opinnäytetyössä eikä niistä voi tunnistaa keskustelun osapuolia.

Keskusteluun osallistuva voi perua suostumuksensa haastatteluun kesken haastattelun. Jälkikäteen ei ole mahdollista peruuttaa osallistumista, koska emme pysty yksilöimään vastauksia. Mikäli osallistuja haluaa haastattelun jälkeen peruuttaa osallistumisensa, hän voi olla suoraan meihin yhteydessä, jolloin poistamme mahdolliset asiaan liittyvät merkinnät muistiinpanoistamme.

Osallistujien tietoja ei käsitellä sekä niitä ei käytetä automatisoitujen yksittäispäätösten tekemiseen eikä profilointiin. Keskustelun aiheita käsitellään yleisesti vain Suomessa eikä aiheita käsitellä lainkaan Suomen ulkopuolella.

Haastattelu sisältää 8 kysymystä itsenäistymistyöskentelyä, joihin ohjaajat vastaavat suullisesti. Tämän suostumuslomakkeen alareunassa löytyvät yhteystietomme.

Jos suostut tähän haastatteluun, niin piirrä hymiö alle. Paperi tuhotaan haastattelun jälkeen.